

שער ג: ברכת הגומל

א. ביום

נוהגים שאין מברכים ברכת הגומל בלילה^א (כף החיים סימן ריט ס"ק יד).

הטעם: הואיל והברכה במקום קרבן תודה והקרבן נקרב רק ביום (כף החיים שם, בן איש חי ש"א פר' עקב אות ג).

ב. עם קריאת התורה

נוהגים לברך ברכת הגומל לאחר קריאה בתורה (או"ח סי' ריט סע' ג²).

הטעם: משום שצריך עשרה לברכת הגומל, ולכתחילה צריך אף ששנים מהם יהיו חכמים³, וכאשר קוראים בתורה יש, מן הסתם, בין העשרה יודעי תורה (ערוה"ש סי' ריט ס"ק ו).

ועוד, שקריאת התורה היא במקום חכמים, שצריכים להיות בין העשרה בשעה שמברכים הגומל (הרא"ה על הרי"ף ריש פ"ט ברכות⁴). ועוד, כשבאים להודות על הנס עושים עם ההודיה גם מצוה — קריאה בתורה (הרא"ה שם).

ועוד, עליה לתורה באה במקום הקרבת קרבן⁵, וכאשר מברך הגומל בשעת הקריאה מקיים מה שנאמר (תהלים ק"ז, כב) ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה (שו"ת חת"ס ח"א או"ח סי' נא).

-
- א כגון בליל שמחת תורה, במקום שנהוג לקרוא אז בתורה או כשאינן אפשרות לבנות בשעת קריאת התורה. אבל נשים וילדות מברכות הגומל בלילה (צי"א חיי"ג סי' יי וע"ע שו"ת חת"ס ח"א או"ח סי' נא.
- ב תוס' ברכות נד: ד"ה ואימא.
- ג שנאמר (תה' ק"ז לב) ובמושב זקנים יהללוהו (ברכות שם).
- ד ראה אנצ' תל' כר"ד עמ' שיח.
- ה וראה מג"א סו"ס רפב ביולדת ורא"ש ברכות ריש פ"ט.

ועוד, ע"ש הנפסק ברמב"ם (פ"י מהל' ברכות ה"ח) "וכיצד מודה וכיצד מברך? עומד ביניהם (בין העשרה) ומברך", משמע מדבריו שהמברך צריך לעמוד באמצע קהל השומעים, לכן הנהיגו שיברך בשעת העליה לתורה, משום שאז עפ"י רוב הוא עומד על הבימה שהיא באמצע בית הכנסת (שו"ת צי"א חלק י"ג סי' ט).

ג. השומעים יושבים

יש נוהגים שהעשרה שבנוכחותם מברך ברכת הגומל יושבים, והוא המברך עומד (שע"א שער ד סע' כז).

הטעם: ע"ש הנאמר (תהלים ק"ז לב) ובמושב זקנים יהללוהו, משמע שהשומעים צריכים לשבת (ברכ"י סי' ריט אות ו בשם ר"א בן הרמב"ם בשם אביו).

ד. נשים

יש נוהגים שאין נשים מברכות ברכת הגומל (כנה"ג ב"י סי' ריט, מ"ב סי' ריט סק"ג).

הטעם: משום שברכה זו היא ברכת רשות (מג"א ריש סי' רי). ועוד, ברכת הגומל נתקנה במקום קרבן תודה^ו, שאינה נקרבת בלילה, לכן גם הברכה היא מעין מצוה שהזמן גרמא שהנשים פטורות (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קיח)^ז. ועוד, ברכת הגומל נאמרת במנין עשרה ואין דרכה של אשה להתפלל בציבור (מ"ב סי' ריט סק"ג).

ו כנה"ג מביא המנהג ותמה עליו ומוסיף: נראה שראוי שתברך האשה ברכת הגומל וכו' וכמדומה לי ששמעתי מקצת חכמי אשכנזים: האשה מברכת הגומל כמו האיש וכן נכון לעשות.

ז רא"ש ברכות פ"ט אות ג.

ח ראה שו"ת חת"ס או"ח סי' נא.